

Signalering, ondersteuning en begeleiding
van leerlingen met ernstige
rekenproblemen en dyscalculie.

vso Daaf Geluk

Protocol Ernstige reken- problemen en Dyscalculie

P.Maradiaga-Schenke

H 1. Ernstige rekenproblemen en Dyscalculie op de vso Daaf Geluk.

Inleiding

Dit document is voor kinderen, ouders, leerkrachten en belanghebbenden in het kader van het protocol ernstige rekenproblemen en dyscalculie op de vso Daaf Geluk te Haarlem. Het beschrijft hoe er wordt omgegaan met leerlingen met ernstige rekenproblemen en dyscalculie. Als leidraad dient het Landelijk protocol Ernstige Reken- en Wiskundeproblemen en dyscalculie VO (protocol ERWD2 VO), dat geschreven is door Mieke van Groenestijn, Gerjan van Dijken en Dolf Jansen in opdracht van het Ministerie van OCW.

Op de vso Daaf Geluk willen we de signalering, de kwaliteit en de begeleiding aan leerlingen met ernstige reken- en wiskundeproblemen en dyscalculie zo optimaal mogelijk maken.

Dit protocol helpt bij het signaleren van leerlingen met ernstige reken- en wiskundeproblemen en dyscalculie. Het geeft tevens aan hoe wij leerlingen ondersteunen die, bij binnenkomst, al over een “begeleidingsplan rekenen” of een “dyscalculieverklaring” beschikken. Er wordt omschreven welke begeleiding wij bieden en welke compensaties en faciliteiten er op de vso Daaf Geluk mogelijk zijn.

H 2. Wat zijn ernstige rekenproblemen en dyscalculie volgens het Protocol ERWD 2 VO .

Het protocol maakt onderscheid tussen ernstige rekenproblemen en dyscalculie.

Ernstige rekenproblemen kunnen ontstaan als er onvoldoende afstemming wordt gerealiseerd tussen het (reken)onderwijs en de onderwijsbehoeften van de leerling. De kenmerken van het onderwijs sluiten dan niet of onvoldoende aan bij de (aangeboren en verworven) kenmerken van de leerling.

Van **dyscalculie** spreekt men als er sprake is van ernstige rekenproblemen, die ondanks langdurige begeleiding en zorgvuldige afstemming, hardnekkig blijken en onveranderd blijven bestaan.

Waarneembare verschijnselen bij dyscalculie:

- Er is een grote discrepantie tussen de ontwikkeling van de leerling in het algemeen en zijn rekenontwikkeling.
- De achterstand is hardnekkig. De leerling laat, ondanks gerichte deskundige begeleiding, bijna geen vooruitgang zien.
- De problemen zijn ontstaan vanaf het verwerven van de basisvaardigheden in het domein getallen en beïnvloeden ook de ontwikkeling op het domein verhoudingen en het domein meten en meetkunde (inclusief de leerstoflijnen tijd en geld).

Consequenties van dyscalculie:

- Zowel in wiskunde als in andere vakken (zoals natuurkunde, scheikunde, aardrijkskunde, economie, techniek) is gebrek aan basale rekenvaardigheid een handicap.
- Gedurende de hele schoolloopbaan én in het maatschappelijk verkeer blijft die beperkte rekenvaardigheid storend, vanwege het praktisch ongemak en door de sociaal-emotionele gevolgen.
- Problemen met de basisvaardigheden blijven ook op latere leeftijd bestaan en daarmee de invloed op beroepsperspectieven en maatschappelijke redzaamheid.
- Sommige beroepsopleidingen zijn geblokkeerd en bepaalde beroepen zijn uitgesloten.

Volgens het landelijk protocol is een dyscalculieverklaring geen toegangsbewijs tot faciliteiten, maar eerder een verboden toegangsbewijs voor diverse beroepen en opleidingen.

Grote voorzichtigheid lijkt dan ook geboden met het afgeven van een dyscalculieverklaring.

H.3 Visie

Uitgangspunt:

Om in de maatschappij van de 21ste eeuw te kunnen functioneren hebben alle burgers een fundamenteel niveau van “functionele gecijferdheid” nodig. Dit omvat meer dan alleen technische rekenvaardigheid. Het gaat om het adequaat kunnen handelen en het kunnen nemen van beslissingen op basis van getalsmatige informatie, in functionele, dagelijkse situaties.

De vso Daaf Geluk wil leerlingen niet alleen kennis en vaardigheden laten verwerven, maar er aan bijdragen dat zij zich ontwikkelen tot zelfstandige, verantwoordelijke en mondige mensen die succesvol zijn in het vervolgonderwijs en in hun maatschappelijk functioneren.

De vso Daaf Geluk wil de kwaliteit van onderwijs aan kinderen met ernstige rekenproblemen en dyscalculie zo optimaal mogelijk maken door iedere leerling te stimuleren, elk op zijn eigen manier, het beste uit zichzelf te halen. Om te voldoen aan de specifieke behoefte aan ondersteuning van de individuele leerling met ernstige rekenproblemen of dyscalculie, zet de school in op maatwerk, zowel in het leerproces als in de begeleiding en zorg.

Een succesvolle begeleiding betekent:

- **Een positieve houding.**
Het hele team accepteert dyscalculie of ernstige rekenproblemen. Iedereen is in staat om pedagogische en didactische aanpassingen, vermeld op de i-pas (zie uitleg i-pas in het Schoolondersteuningsprofiel van de vso Daaf Geluk) en aangegeven in het handelingsplan, toe te passen als een leerling die nodig

blijkt te hebben. In overleg met ouders en leerlingen wordt getracht problemen op te lossen.

Er vindt indien nodig overleg plaats met de mentor, vakdocent, teamleider, r.t.er, orthopedagoog, zorgcoördinator etc.

- **De leerling staat centraal.**

Samen met de leerling (en ouders) wordt gezocht waar de problemen liggen en welke faciliteiten de school kan bieden om de problemen te minimaliseren. Als er sprake is van ernstige rekenproblemen stelt de rekenspecialist een individueel handelingsplan op. De benodigde hulpmiddelen en faciliteiten worden vermeld op de i-pas. De leerling wordt gewezen op zijn/haar eigen verantwoordelijkheid bij de uitvoering. Bij onvoldoende resultaat verwijst de school ouders en leerling door voor een extern psychodiagnostisch onderzoek. Er is een open communicatie met de ouders. Er ligt een gemeenschappelijk doel: het goed functioneren en het welzijn van de leerling.

- **Er is een doorlopende begeleiding.**

Er wordt bij de begeleiding zoveel mogelijk aangesloten op de begeleiding die de leerling op de vorige school of in de vorige klas al heeft gehad. (zie H5)

H. 4 Ernstige rekenproblemen en dyscalculie in het Schoolondersteuningsprofiel van de vso Daaf Geluk.

Op de vso Daaf Geluk zijn leerlingen die binnenkomen met ernstige rekenproblemen of een dyscalculieverklaring en leerlingen, waarbij het vermoeden van ernstige rekenproblemen of dyscalculie in klas 1 of op een later moment tijdens hun schoolloopbaan ontstaat:

Leerlingen die binnenkomen met een ernstige rekenproblemen of een dyscalculieverklaring:

1. Ouders geven op het aanmeldingsformulier aan of een leerling beschikt over een dyscalculieverklaring of dat er sprake is van ernstige rekenproblemen. Toeleverende scholen geven aan of een leerling is begeleid i.v.m. ernstige rekenproblemen.
Mentor en vakdocenten worden in het begin van het schooljaar, of op het moment dat een leerling op de vso Daaf Geluk instroomt, tijdens de overdracht op de hoogte gebracht dat deze leerling begeleiding heeft gehad i.v.m. ernstige rekenproblemen of een dyscalculieverklaring heeft. Er wordt vervolgens door de rekencoördinator en de r't'er gekeken welke extra begeleiding en hulpmiddelen deze leerling gebruikt/gaat gebruiken.

Leerlingen waarbij het vermoeden van ernstige rekenproblemen of dyscalculie in klas 1 of op een later moment ontstaat.

Leerlingen waarbij het vermoeden van ernstige rekenproblemen of dyscalculie bestaat worden via het volgende stappenplan onderzocht.

Klas 1:

1. De mentor en de vakdocenten merken signalen (zoals omschreven in hoofdstuk 1) van ernstige rekenproblemen en/of dyscalculie op. Vakdocenten geven signalen altijd aan de mentor door. De mentor meldt de leerling in overleg met de teamleider en bij de klas betrokken leerlingondersteuner aan bij de rekenspecialist/ rt'er. Signalen kunnen zijn: informatie van de basisschool, informatie uit toets 0.
2. De rekenspecialist voert een diagnostisch rekenonderzoek uit en geeft aan welke begeleiding nodig is. Na een half jaar evalueert de rekenspecialist/ rt 'er de vorderingen. Bij voldoende vorderingen gaat de leerling terug naar de normale begeleiding. Bij aantoonbare onvoldoende vorderingen wordt de leerling doorverwezen naar een extern deskundige.
3. De mentor verwijst na overleg met de teamleider, rekenspecialist en ouders de leerling voor nader onderzoek naar een extern deskundige voor psychodiagnostisch onderzoek. Ouders regelen zelf dit dyscalculie-onderzoek. Op basis van de resultaten stelt de diagnosticus een handelingsadvies op. De rekenspecialist koppelt dit handelingsadvies aan de begeleiding die al in een eerdere fase aan deze leerling is gegeven. Bij aantoonbare vorderingen gaat deze leerling terug naar de begeleiding zoals omschreven bij stap 2.. Bij onvoldoende vordering of in geval van een dyscalculieverklaring krijgt de leerling blijvende structurele begeleiding op maat. Na een half jaar van intensieve begeleiding stelt de diagnosticus vast of er wel of geen sprake is van dyscalculie.

De school zorgt dat er bij de vakdocenten bekend is welke leerlingen ernstige rekenproblemen dan wel dyscalculie hebben.

Klas 2 en hoger:

Volgens het landelijk protocol ERWD is het aan te raden dat alleen nog in de eerste twee jaren van het vo een dyscalculieverklaring wordt afgegeven.

1. Via de mentor en teamleider of leerlingbespreking kan een leerling, waarbij ernstige rekenproblemen worden gesignaleerd, worden aangemeld voor een diagnostisch onderzoek bij de rekenspecialist.
2. Zie verder vanaf punt 2 bij klas 1.

H. 5 Begeleiding.

Leerlingen die in het vo in aanmerking komen voor afstemming van begeleiding bij rekenen worden ingedeeld in 3 begeleidingscategorieën.

Begeleidingscategorie 1.

Hieronder vallen de leerlingen die in staat zijn het rekenonderwijs te volgen in de leerroute waarin ze geplaatst zijn (in dit geval vmbo k of t). Er kan sprake zijn van geringe rekenproblemen op specifieke onderdelen. Voor deze leerlingen geldt het Protocol ERWD niet. Zie beleidsplan rekenen.

De leerling kan dan behoefte hebben aan:

- Extra afgestemde instructie in sub-groepjes tijdens de reguliere rekenles.
- De rekenleraar voert korte gesprekken met de leerling om de denkprocessen van de leerling helder te krijgen en te analyseren.

Begeleidingscategorie 2.

Hieronder vallen leerlingen die ernstige rekenproblemen ondervinden en waarbij begeleiding in categorie 1 onvoldoende bleek. De begeleiding start met een diagnostisch rekenonderzoek door de rekenspecialist. De rekenspecialist stelt een begeleidingsplan op dat wordt uitgevoerd door de rekenspecialist en de rekenleraar:

- De begeleiding vindt zowel binnen als buiten de groep plaats door de rekenspecialist en de rekenleraar.
- De rekenspecialist biedt afgestemde instructie op basis van de onderwijsbehoefte tijdens remedial teaching.
- De rekenleraar biedt aanvullende instructie tijdens de rekenles en begeleidt de leerling bij het oefenen.
- De leerling wordt vanaf het begin van klas 1 in een rt-groep rekenen geplaatst, die vanaf januari overgaat in een trainingsgroep rekenen.

Begeleidingscategorie 3.

Hieronder vallen leerlingen, waarbij begeleiding in categorie 2 onvoldoende aantoonbare resultaten gaf en waarbij de vervolgopleiding uitgaat van 2f niveau. Er is sprake van ernstige en hardnekkige rekenproblemen. Deze leerlingen worden verwezen voor extern een psychodiagnostisch onderzoek. De psychodiagnosticus stelt een handelingsadvies op.

- De rekenspecialist koppelt het handelingsadvies aan het individuele begeleidingssplan dat al in begeleidingscategorie 2 was opgesteld.
- Hij/zij stelt het begeleidingssplan nog specifiek af op de onderwijsbehoeften van de leerling.
- De begeleiding vindt zowel binnen als buiten de groep plaats door de rekenspecialist en de rekenleraar en eventueel een extern begeleider.
- Na een half jaar volgt een evaluatie.
- Hieruit kan volgen dat de leerling in categorie 3 blijft en begeleiding op maat krijgt onder de vastgestelde, tot (enig) resultaat leidende condities.
- Bij veel aantoonbare vorderingen gaat de leerling terug naar begeleidingscategorie 2.
- Als er sprake is van hardnekkigheid van de ernstige rekenproblemen, dyscalculie, krijgt de leerling structurele begeleiding op maat in categorie 3.

Deze leerling kan niet meer zinvol deelnemen aan groepsinstructies in de reguliere rekenlessen, maar is aangewezen op individuele en zeer deskundige begeleiding.

H. 6 Compensaties en faciliteiten voor leerlingen op de vso Daaf Geluk.

Binnen het landelijk protocol ERWD wordt op dit moment gesproken over de volgende faciliteiten:

Onderbouw:

- Gebruik van strategiekaarten
- Gebruik rekenmachine in overleg
- Remedial teaching in overleg
- Trainingsgroepen rekenen in klas 1.

Bovenbouw:

Met ingang van schooljaar 2019-2020 is de verplichte rekentoets in het voortgezet onderwijs afgeschaft.

Leerlingen zonder wiskunde in hun pakket (mavo/havo) krijgen sinds het schooljaar 2020-2021 een apart schoolexamen rekenen op 2f/3f niveau.

Met ingang van schooljaar 2022-2023 telt rekenen mee bij het examen op het MBO. Dat betekent dat het belangrijk is dat vmbo-leerlingen hun rekenvaardigheden blijven onderhouden.

Qua faciliteiten maken we onderscheid tussen het schoolexamen (PTA) en het Centraal Schriftelijk Eindexamen.

Leerlingen mogen op basis van een **dyscalculieverklaring** en na toestemming van de directie gebruik maken van de volgende faciliteiten:

Tijdens (school)examens (PTA's) gebruik maken van:

- Rekenkaarten (dit hoeft dus niet de standaard rekenkaart te zijn, maar een kaart in overleg met de vakdocent/met toestemming directie)
- Rekenmachine
- Ruitjespapier
- 25% extra tijd

Tijdens het CSE is toegestaan:

- 30 minuten extra tijd
- Gebruik rekenmachine (voor alle kandidaten toegestaan)
- Gebruik Standaard Rekenkaart.

(<https://www.examenblad.nl/2024/onderwerpen/rekenkaart-centrale-examens>)

